

MİLLÎ BÜTÜNLÜK VE KİMLİK TARTIŞMALARI

PROF. DR. CEMALETTİN TAŞKIRAN*

Millî bütünlük: millet olarak birlik içinde, dirlik içinde ve bütünleşmiş bir hâlde yaşamayı ifade eder. Millî bütünlük, birlikte yaşama iradesi ve kararlılığıdır. Aslında millî birlik milleti meydana getiren unsurlarda birlik olma anlamındadır. Millî bütünlüğü; dil, tarih, kültür, ideal birliği, duygu birliği gibi unsurlar sağlar. Bir toplum için önemli olan, kendi topraklarında birlik ve beraberlik içinde, bütünlüğünü bozmadan var olmak ve varlığını sürdürmektir. Ancak birlik ve bütünlük sayesinde bir milletin fertleri huzurlu ve onurlu bir hayatı devam ettirebilirler. Milletlerin dillerine, kültürlerine, inançlarına, değerlerine, tarihlerine sahip çıkmaları demek, toprakları üzerindeki varlıklarına sahip çıkmaları demektir. O da ancak millî birlik ve bütünlüklerine sahip çıkmalarıyla olur.

Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, ülkemizin ve Cumhuriyetimizin varlığını ve devamını birlik ve bütünlüğün sağlanmasında görmüştür. Bir konuşmasında bunu şöyle belirtiyor: "...Türk milletinin idaresinde ve korunmasında millî birlik, millî duygu ve millî kültür en yüksekte değer verdiğimiz idealdir"¹. Biz millet olarak var olacaksak, varlığımızı sürdüreceksak bunun sağlanmasının temel şartı millî şuur ve millî bütünlüktür.

Millî bütünlük için mutlaka gerekli en temel unsur vatandır. Millet, tarihî ve sosyolojik bakımdan belli bir aşamaya gelmiş, belirli nitelikleri ve özellikleri

* Gazi Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi.

olan bir topluluk olarak tanımlanır. Millet varlığını devam ettirmesinde, vatan da olması gereken önemli unsurların başında gelir. Çünkü millet, her şeyden önce, sınırları tarihî olaylarla şekillendirilmiş ve mücadelelerle çizilmiş bir vatan dayanır. Millet ile vatan arasındaki ilişki, vatanın millî varlığın temel unsuru olmasından kaynaklanır. Toplum varlığımızın devamını ve düzenini, ülkeye ve yaşanan topraklara bağlılık, yani vatan sevgisi sağlar. Bu yüzden, vatan sadece toprak parçası olarak değerlendirilemez. Vatan; millet dediğimiz insan topluluğunun ortak hatıralarını, ortak sevinçlerini, yaslarını, acılarını ve gururunu da bünyesinde taşır. Vatan, geçmişin kültür mirasını içinde barındırır. Vatan, yaşanan topraklar üzerinde, aynı kültürü paylaşarak kültür birliğini kuran, bütünleşerek aynı idealleri paylaşan şuurlu insan topluluğunun mekânı olarak karşımıza çıkar.

Millî bütünlük için bir diğer temel unsur da kültür ortaklığıdır. Kültürü, bir toplumun tarihinden getirdiği, birikim yoluyla sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bütünü olarak tanımlayabiliriz. Kültür, bir toplumu diğerlerinden ayıran en önemli unsurlardan biridir. Bir millete, kendine has bir hayat tarzı belirleyen bir unsurdur. Diğer yandan kültür insanların ortaya çıkardığı bir unsurdur. Toplum yaşamından doğar; varlığını toplum yaşamına, birlikte yaşamaya borçludur. Dolayısıyla kültür millî birlik için çok önemli bir güçtür. Kültür gücü olmayan milletler, varlıklarını uzun süre devam ettirmekte zorlanırlar. Günümüzde millî olmak, milliyetçi olmak da daha çok ortak kültüre sahip çıkmak anlamına gelmektedir.

Birlik ve bütünlüğümüzde, bağımsızlığın da önemli bir unsur olduğunu görüyoruz. Hukuki ve siyasi kişiliği olan bir devlet, ancak bağımsız olursa birlik ve bütünlüğü sağlayabilir. Bağımsız devlet, diğer devletlerin ve uluslararası kuruluşların etkisi altında kalmadan hür iradesini açıkça kullanabilen devlettir. Bağımsız devlet vatandaşına özgürlük sağlar, barış sağlar, güvenlik sağlar. Ancak bağımsız bir devlette toplumun veya fertlerin iradesinin bir anlamı olur. Gerçek anlamda millî irade ancak bağımsız devletlerde ortaya çıkar. Buradan hareketle söyleyebiliriz ki millî birlik ve bütünlük de ancak bağımsız devlette mümkündür. Bağımsız devlet gücünü millî birlikten alır. Öte yandan bağımsız devlet de sağladığı huzur ve güvenle millî birliği sağlamlaştırır. Aslında millî birlik ve bütünlük bağımsızlık için; bağımsızlık da millî birlik ve bütünlük için bir zorunluluktur.

Ülke içinde huzur ve güven sadece kolluk güçleri ve güvenlik kuvvetleriyle sağlanamaz; en azından sürekli sağlanamaz. Huzur ve güvenlik için millî birlik ve bütünlük başta gelen unsurdur. Manevi ve ahlaki değerler de bu birliği perçinler ve sağlamlaştırır.

Ülke içinde sağlanacak bu tür bir bütünlük, yetkililere ülkede ortaya çıkabilecek yıkıcı ve bölücü akım ve faaliyetlere karşı da kararlılık ve cesaretle mücadele etme fırsatı verir. Türk milletinin, kendisini ırk, inanç, bölge gibi unsurlara

dayanarak bölmeye çalışanlara karşı en sağlam gücü millî birlik ve bütünlüğüdür. Milletimizin üzerinde yaşadığı topraklardaki gücü büyük oranda birlik ve bütünlüğünü sağlayıp devam ettirmesi ile ilgilidir.

Hukuki olarak baktığımızda Anayasa'mızda millî bütünlük konusunda yine aynı önemin vurgulandığını görmemiz mümkündür. Anayasa'mızın 3. maddesi, " Türkiye Devleti, ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütündür. " diyor.

Dolaysıyla millî bütünlük bir anayasa kuralı olarak da sağlanması gereken zorunluluklardan biridir. Anayasalar devletin esas kuruluşunu hazırlayan ve belirleyen kurallar olarak düşünüldüğünde, Türk devleti de varlığını ve varlığını sürdürmeyi bölünmez bütünlük içinde sağlamak durumundadır.

Bütün bu söylediklerimiz aslında teorik de olsa milli birlik ve bütünlüğün önemini ortaya koyuyor. Ama bunları söylemekle millî bütünlüğün gerçekleşmediği de ortada. Şu anda ülkemizin ve milletimizin millî bütünlük açısından karşı karşıya kaldığı durumu hepimiz görüyoruz.

Günümüzde ülkemiz ve milletimiz üzerinde emelleri olanlar her fırsatta, millî birlik ve bütünlüğümüze saldırmaktadırlar. Türkiye'nin birlik ve bütünlüğünden son derece rahatsız olanlar var. Ülkemiz içinde ve dışında birlik ve bütünlüğümüzü parçalamaya çalışanlar var. Bu çevreler ülkemize ve milletimize yönelik politikalarını yürütürken en etkili yol olarak birlik ve bütünlüğümüze saldırmayı seçmişler. Bu çevrelerin kimler olduğunu da anlamak hemen mümkün. Günümüzde dünyayı siyasi ve ekonomik olarak şekillendirmeye Batı zihniyetinin bu işleri üstlendiğini görebiliyoruz. Bir yandan "küreselleşme" adı altında, bir yandan "insan hakları ve demokratikleşme" adı altında birlik ve bütünlüğümüzü parçalama projeleri hayata geçirilmeye çalışılıyor. Gerek Atlantik ötesinin gerekse Avrupa Birliği ülkelerinin Türkiye'ye dayattığı bazı politika ve projeler millî birlik ve bütünlüğümüze yönelik çok büyük tehdit ve tehlikeler olarak karşımıza çıkıyor.

Avrupa Birliği, Türkiye'deki yönetimin ne pahasına olursa olsun Avrupa Birliği üyesi olmak istediğini ve bunun için de her türlü tavizi kolaylıkla verebileceğini anlayınca, ülkemiz üzerindeki amaçlarını gerçekleştirmek için yoğun bir istek, oyalama ve aldatma politikası izlemeye başladı. Zaman zaman ikiyüzlü, hatta çok yüzlü davranışlara varan ve bu çok yüzlülüğü bazı Avrupalı siyasetçiler tarafından da eleştirilen bu politikalarla Türkiye'de, toplum yapımızı, birlik ve bütünlüğümüzü bozacak biçimde değiştirme çabalarına girişildi. Toplumumuzdaki alt kimlik gruplarına, milliyet, millet bilinci aşılıyarak birlik ve bütünlüğü

Gerek Atlantik ötesinin gerekse Avrupa Birliği ülkelerinin Türkiye'ye dayattığı bazı politika ve projeler millî birlik ve bütünlüğümüze yönelik çok büyük tehdit ve tehlikeler olarak karşımıza çıkıyor.

parçalamak yolunu denediler, deniyorlar. Ülkemizde “kültür mozaïği, etnik mozaik, dini mozaik” ifadelerinin ve bu ifadeleri ortaya atan projelerin arkasında genellikle bu emperyalist zihniyetin olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bunların çabaları, toplumu ayrıştırmak ve ülkemizde bölünmeyi hızlandırmak olarak karşımıza çıkıyor.

Oysa günümüzde modern devletler, toplumlarındaki alt kimlikleri asimile etmezler. Kültürel farklılıkları yok etmezler; etmemelidirler de. Özellikle Türkler inançları gereği ve imparatorluk geleneğine sahip olmaları itibarıyla böyle bir yola hiç başvurmamışlardır, vurmazlar. Aksine bu farklılıkları kültür zenginliği olarak sayarlar.

Toplumda var olan bazı kültürel, dinî ve etnik farklılıkları ön plana çıkar-

Bu ülkeye yapılabilecek en büyük kötülük, ülkede bir Türk- Kürt çatışması için ortam hazırlamaktır. Böyle bir çatışmadan hem ülkemizin hem halkımızın çok büyük zarar göreceği kesindir.

maya, bu farklılıkları, ayrılık unsuru olacak önemli farklar hâline getirmeye çalışmak, ülkedeki birlik ve bütünlüğü parçalamak demektir. Bu, bir etnik tuzaktır. İnsanlarımızın bu etnik tuzağa düşmemeleri gerekir. Tarih bize bu etnik tuzağa düşenlerin olduğunu ve bunların da büyük sıkıntılar yaşadıklarını gösteriyor. Tarihten ders alıp bu etnik tuzağa düşmemek gerekir. Aslında yapılması gereken bu tür farklılıkları en ince ayrıntılarına varıncaya kadar belirlemek ve bunları ön plana çıkararak “farklılıkların farkında olmak” gibi bir tutum sergilemek değildir. Yapılması gereken; ortak yönlerin, ortak özelliklerin ve ortak değerlerin ön plana çıkarılarak vurgulanmasıdır. Ancak bu şekilde birlik, bütünlük ve bölgeler arası bütünleşme (entegrasyon) gerçekleşir ve gelişir.

Ülkemiz bugün yukarıda belirtilen farklılıkları büyüten çok sayıda çalışma ve proje ile karşı karşıyadır. Bu projelerin çoğu bilimsel de değildir. Bunlar tamamen siyasi projelerdir. Amaçları bir toplumdaki birlik ve bütünlüğü parçalayarak millî devletlerin, bir devletler federasyonu şekline dönüşmesini sağlamaktır. Bu küresel bir projedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde küresel güç ve nüfuz sahibi Rockefeller bu stratejiyi şöyle izah ediyor:

“Dünyada 1000 devlet oluşturduğumuzda, dünya daha mükemmel ve daha istikrarlı olacaktır. Halkların kendilerini yönetme hakları artık, dünya bankerleri ve entelektüelleri olan elitin otoritesi altına girecektir. Yüzyılımızda izleyeceğimiz strateji budur...”².

Günümüzde “küreselleşme”nin dayattığı çok kültürlülük, çok kimliklilik, alt kimlik- üst kimlik tartışmaları ve çalışmaları bu çerçevede değerlendirilmelidir. Bu tür dayatmalarla siyasetin ve paranın gücü ile, kişilerin etnik menşesinin

ön plana çıkarılması, devletler ve bölgeler üstü bir kimlik kazanma olarak değerlendirilmekte ve temelde kişilerin kendilerini birçok ülkenin vatandaşı olarak görmesine çalışılmaktadır. Varılmak istenen nokta, çok kimlikli, çok kültürlü bir federasyon yaratmaktır. Böylece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Türk milletine mensup olma şuuru zayıflatılarak ortadan kaldırılacaktır. Son 8-10 yılda karşılaştığımız dayatmaların bu mensubiyet şuurunu nasıl aşındırdığı ortadadır. Toplumumuzda, kasıtlı bir kimlik tartışması yaratılmıştır.

Biz bu kimlik tartışmalarını zararlı buluyoruz. Avrupa Birliğinin toplumu-muzdaki “alt kimlik” gruplarını küreselleşme bağlamında ön plana çıkararak ülkenin üniter yapısını, birlik ve bütünlüğünü parçalama gayretlerinin bir aşaması olarak görüyor ve değerlendiriyoruz. Bu tür tartışmalar, Avrupa Birliğinin “Katılım Otaklığı Belgeleri” ile Türkiye’ye dayattığı sözde alt kimlikleri geliştirerek bölgeselleşmeyi hızlandırıp küçük kültürel farklılıkları büyütüp derinleştirerek bazı grupları kendi kaderlerini tayin noktasına getirme girişimlerine hizmet ediyor.

Kimlik tartışmalarının bir diğer sakıncası da Amerika Birleşik Devletleri’nin Irak’ın kuzeyinde oluşturduğu federal yapı ile ilgili görünmesidir.

ABD ileride bağımsız bir yapıya dönüşeceği kesin gibi gözüken Kuzey Irak’taki federal oluşumu daha sağlam temellere oturtturarak bölgedeki menfaatlerini sürdürebilmek için uzun vadeli hamlelere devam etmekte ve yeni oluşumun önünü açmaya çalışılmaktadır. Irak’ın kuzeyindeki siyasi yapıyı, orta ve uzun vadede Türkiye’nin doğusu ve güneydoğusu ile ilişkili olarak görmek gerekir. Bu aşamada da kimlik meselesinin tartışılması üniter yapıyı bozmaya, en azından zayıflatmaya zemin hazırlamaktadır.

Bu tartışmaların bir diğer sakıncası da toplumumuzu bölücü fikir ve düşüncelere alıştırmaya yönelik bir çaba olarak ortaya çıkmasıdır. Bu tür tartışmalarla bölücüler kendi amaçları doğrultusunda kazanımlar elde etmekte ve daha önce sözünü bile edemeyecekleri Anayasa’yı değiştirerek federal bir sisteme geçmek gibi isteklerini rahatça tartışıp ifade edecekleri bir zemin bulmaktadırlar. Diğer yandan da bu tür bölücü faaliyetlere tepki gösteren kesimlerde bile bir “kanıksama” yaratılmaya çalışılmakta ve böylece tepkilerin önüne geçilmek istenmektedir.

Ayrıca bu tür kimlik tartışmaları, Türk kimliği ile asla bir problemi olmayan vatandaşlarımızın bazılarının kafalarında soru işaretlerinin doğmasına yol açmakta, en azından bu vatandaşlarımızı fazlasıyla üzmemektedir. Bu ülkeye yapılabilecek en büyük kötülük, ülkede bir Türk – Kürt çatışması için ortam hazırlamaktır. Böyle bir çatışmadan hem ülkemizin hem halkımızın çok büyük zarar göreceği kesindir. Ancak bu konudaki en büyük zarar, Türklerle Kürtlerin arasına öfke, kin ve nefretin girmesi olur. Nitekim Temmuz 2010’da İnegöl, Dört-yol, Diyarbakır ve Şırnak’ta yaşadığımız olaylar bu kaygılarımızı haklı çıkarır niteliktedir.

Kısaca sıralamaya çalıştığımız bu sakıncalar karşısında, ülkesinin birlik ve bütünlüğüne yönelik tehlikeleri bertaraf etmek ilk görevi olması gereken siyasi iradenin, yaptıkları, uyguladıkları ve söyledikleriyle bu tür tartışmalara ortam hazırlamaması gerekir. Ancak son günlerde kimlik konusunda bir belirsizlik ve bulanıklık yaratılmaya çalışıldığını ve bu tartışmaların adeta bir psikolojik harp yöntemi olarak kullanıldığını görüyoruz.

Buraya nasıl gelinmiştir? Bilindiği gibi, 2005 yılı Kasım ayında Şemdinli’de meydana gelen bir kitapevinin bombalanması olayları üzerine bölgeye giden Başbakan, burada halka hitap ederken, onları yatıştırmak amacıyla “...Türk Türk’üm, Kürt Kürt’üm, Laz Laz’ım, Boşnak Boşnak’ım diyecek. Ama hepsini birleştiren üst kimlik Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığıdır.... Türk, Kürt, Çerkez, Laz, aklınıza ne gelirse hepsi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı üst kimliği altında bir ve beraber olacağız. Alt kimliklere saygı duyacağız. Ancak hepsinin bir üst kimliği var. Nedir o ? Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız...”³ şeklinde sözler söylemiştir.

Başbakanın yaptığı bu konuşma, önceleri gergin bir ortamda, belli mihraklarca kışkırtılan bölge insanını yatıştırmaya yönelik bir konuşma olarak değerlendirilmişti. Başbakanın, Anayasa ifadesinin son kısmını, yani vatandaşlık bağımızın ortak adının Türklük olduğunu orada, o ortamda ifade etmekten bu hassas dönemde imtina ettiği düşünülürdü. Ancak Başbakan daha sonra yaptığı açıklamada diyordu ki “...Türkiye bir mozaiktir... Mozaigi oluşturan farklı farklı unsurlar vardır. Bu mozaığın birinin kenara atılması durumunda o zenginlik yakanamaz...”⁴

Başbakanın bu yaklaşımı ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını üst kimlik olarak tekrar ve vurgulayarak nitelendirmesi öncelikle siyasi muhalefetin tepkiyle karşılaştı. Siyasi muhalefet “...Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının bir üst kimlik olmadığını, sadece bir hukuki kimlik olduğunu, bunun “ Türk milleti ” yerine ikame edilemeyeceğini, “Türk milleti” demenin kimsenin etnik kimliğine tecavüz olmadığını, bu şekildeki yaklaşımların “ Türk milleti ” kavramını içine sindiremeyenlerin, “ Türk milleti ” demekten kaçınanların bir davranışı olduğu...”⁵ şeklinde itirazlarını ortaya koydu.

Tartışmaların siyasi platforma taşınması üzerine mevcut iktidara destek veren basın ve medya kuruluşlarında hemen Başbakanın açıklamalarını destekleyen, hatta daha da ileri noktalara taşıyan yazılar, yorumlar görülmeye başlandı. Herkes kendi bilgisi ve görüşü çerçevesinde konuyu açıklamaya çalışıyor ve görüşlerini doğrular nitelikte örnekler vererek Türkiye’nin nasıl bir mozaik (?) olduğunu ve “ Türklük”ün neden bir üst kimlik olamayacağını açıklamaya çalıştı.

Bu görüşlere destek verenlerin genel yaklaşımı şu şekildedir : “ Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde Türklerle Kürtleri bir arada tutan dine dayalı birleştirici unsur artık aşınmış ve tek yol olmaktan çıkmıştır. Artık Müslümanlık bu iki toplumu bir arada tutmaya yeterli olamamaktadır, eksik kalmaktadır. Günümüzde daha laik ve daha çağdaş bir üst kimlik zorunlu hâle gel-

miştir. Bu da ‘Türkiyelilik’tir⁶. Anayasa’nın 66. maddesindeki “ Türk Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür.” ifadesi de artık yeterli değildir. Zira Türklük üst kimliğine Kürt vatandaşlarımız itiraz ediyorlar. Türklük yerine Türkiyelilik öneriyorlar. Bu durumda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı üst kimlik olabilir. Hâlâ Türklüğü üst kimlik olarak dayatırsanız ülkede büyük sıkıntılar yaşanır, etnik kavgalar görülür...”

Bu tür açıklamalarla ortamın iyice bulanıklaşması üzerine bazıları daha da ileri giderek daha açık ifadeler kullanmaya başladılar. Onlar da şöyle diyorlardı: “...Kürtlere yapılan aşağılamaya ve etnik ayrımcılığa artık son verilsin. Her şeyi yeniden yapılandıralım. Anayasa’yı da yenileyelim. Önümüzde Irak gibi örnekler var. Anayasa’da Türk ibaresiyle birlikte Kürt ibaresi de yer alsın. Kürtlük de bir üst kimlik olarak Anayasa’ya girsin. Bunun için de Türkiye federal bir yapıya dönüştürülsün. Ayrılmak isteyen yok. Federal bir yapı hepimizi kucaklar⁷. Artık bu ülkede Kürt asıllı olmak hesaba dâhil olmamalı. Kürt asıllı Kürt’e dönüşmeli⁸. Her halkın kendi kaderini belirleme hakkı var. Kürtlerin tercihi “ ortak vatandaş kimliği ve kültürüyle eşit haklara sahip olup, özgürce yaşamak ...”⁹

Bu tür tartışmalar milliyetçilerin ve vatanseverlerin bölünmeme konusundaki hassasiyetlerini haklı çıkarırken, bir kesimin de destekçileriyle birlikte, bölücülük fikirlerini biraz daha cesurca ortaya koymalarına zemin hazırladı. Artık bölücülük meselesi federal sistemin tartışıldığı bir zemine taşındı. Referandum tartışmalarının devam ettiği bir süreçte bir şehrimizin belediye başkanı “özerklik, yerel parlamento, bölgesel bayrak” isteyecek kadar işi ileriye götürdü.

Türkiye Cumhuriyeti, 1. Dünya Savaşı sonunda ömrünü tamamlayan Osmanlı İmparatorluğu üzerine kurulmuştu. Yıkılan imparatorluktan kurtarılabilen Anadolu yeni devletin yurdu oldu. Anadolu’nun o yıllarda çok büyük bir çoğunluğu Türk’tü. Ama Türklerle beraber Anadolu’da yaşayan ve kendilerine Kürt, Laz, Çerkez diyen gruplar da vardı. Anadolu’da yaşayan bütün bu halk, yeni devleti kurarken 23 Nisan 1920’de açtıkları Meclise önce Büyük Millet Meclisi dedi. Çok kısa bir süre sonra da Meclisin adına Türkiye Büyük Millet Meclisi dedi ve hiç kimseden bir itiraz gelmedi. Bu Meclisin arkasında duran halk ve o halkın milletvekilleri Millî Mücadeleyi Türk milleti adına yürüttü. Millî Mücadelenin lideri Mustafa Kemal Atatürk Samsun’a çıktıktan 3 gün sonra İstanbul’a Başbakanlığa gönderdiği bir telgrafta Anadolu’da milletin egemenlik ve Türklük duygusunu hedef olarak belirlediğini bildiriyor ve mücadeleyi bu esaslara dayandırarak yürütüyordu. Mücadele sonunda kurulan yeni devletin kimliği de Türk milleti oldu.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da Kafkaslardan, Orta Doğu’dan, Balkanlardan, kendi istek ve iradeleriyle Anadolu’ya gelerek yerleşen halklar oldu. Bu halklar kendilerini kültür ve duygu olarak buraya ait hissettikleri için yaşadıkları yerlerden göç ederek buraya geldiler. Anadolu’daki hiç kimse bunlar Kürt mü, Çerkez mi, Laz mı diye sormadı, sormayı aklından bile geçirmedi.

Çünkü yeni devlet bir imparatorluktan geliyordu ve asla etnik temel üzerine inşa edilmemişti. Devletimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün ülkemiz için yaptığı tarif bu anlayışın en güzel örneğidir. Atatürk kendi yazdığı **Medeni Bilgiler** adlı kitapta : “ Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni kuran Türk halkına Türk milleti denir.” diyordu. Yani, Millî Mücadeleyi yürüten, bu devleti kuran ve burada yaşama istek ve iradesi gösteren herkes bu milletin asli unsuruydu. Atatürk bu durumu daha açık bir biçimde şu şekilde ifade etmiştir : “ Vanlı, Diyarbakırlı, Erzurumlu, Trakyalı, Makedonyalı, hep bir milletin evlatları, hep bir cevherin damarlarıdır.”¹⁰. Türkiye Cumhuriyeti asla ırk ve ırkçılık temelinde kurulmamış, kültür anlayışı üzerine kurulmuştur. Anayasa’daki tanım da bu gerçeği açık bir biçimde ifade eder: “ Türk Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür.”

Türklük, Millî Mücadele sırasında da Cumhuriyetin kuruluşu sırasında da bu halkın üst kimliği olmuştur.

Türklük, Millî Mücadele sırasında da Cumhuriyetin kuruluşu sırasında da bu halkın üst kimliği olmuştur. Hepimiz çok iyi biliyoruz ki, Anayasa’mızdaki tanım sadece kâğıt üzerinde kalmamış, hayata da geçirilmiştir. Kürt asıllı olup da Türkiye Cumhuriyeti’nde Cumhurbaşkanı, Başbakan, Bakan gibi devletin en üst makamlarına gelmiş insanlar çoktur. Aslında bizler böyle bir araştırmayı bile gereksiz buluruz. Bazı temelsiz iddialara cevap vermek için bunları söylemek zorunda kaldığımızı belirtelim. Sadece devlet adamlarımıza değil, sanatçılarımıza, iş adamlarımıza bakalım. Millet Meclisimize bakalım. Her birinde sayılamayacak kadar çok Kürt asıllı vatandaşımızı görebiliriz. Bu, Türkiye’de bir etnik ayrımcılığın asla söz konusu olmadığını gösterir. Bunun için de kimlik tartışmalarını, “ortak

vatandaş kimliği ve kültürüyle eşit haklara sahip olmak” gibi, zaten var olan durumu sanki yokmuş gibi gösterme çabalarını iyi niyetle açıklamak mümkün değildir.

Herkes biliyor ve görüyor ki Türkiye’de siyasi olarak da sosyolojik olarak da bir etnik ayrım söz konusu değildir. Bilindiği gibi sosyolojik olarak bir yerde etnik ayrımcılıktan, bir etnik probleminden bahsedebilmek için şu üç temel ayrımın olması gerekiyor:

1. Herhangi bir etnik grup, kasıtlı olarak bazı okullara alınmayacak, bazı okullarda eğitim hakkından mahrum edilecek.
2. Söz konusu etnik grup, özellikle devlet görevlerinde iş verilirken ayrımcılık yapılarak, işe alınmayacak.
3. Söz konusu etnik grubun, kendi yaşadığı bölgenin dışında yerleşmesine ve yaşamasına izin verilmeyecek.

Bu sosyolojik kriterlere bakan herkes Türkiye’de asla böyle bir ayrımın söz konusu olmadığını hemen görecektir.

O zaman şimdiye kadar bölgenin çeşitli yerlerinde gerçekleştirilen başkaldırıları nasıl açıklayacağız ? Bu isyanların sebebi nedir? Bir ayrım söz konusu değilse bu insanlar niçin isyan ediyorlar ?

Türk tarihi ile biraz ilgilenenler hemen anlayacaklardır ki bu isyanların temeli “dış mihraklar”dır. Türkiye’ye karşı emperyal emeller besleyen dış güçler her zaman birlikte yaşayan gruplar arasındaki bölgesel farklılıkları büyütme ve onları kullanmak istemişlerdir. Bölgedeki isyanların ağırlıklı sebebi “dış mihraklar” ın kışkırtmalarıdır. Bu kışkırtmalar bölgede zaman zaman sağ – sol, zaman zaman Alevi – Sünni, zaman zaman da Türk – Kürt olarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Elbette her devirde ve her bölgede bölücülük faaliyetlerinden kendilerine çıkar sağlayanlar vardır ve hep olmuştur. Yani, şu kadar isyan oldu, hâlâ da bazı şeyler oluyor. O hâlde bir etnik ayrım söz konusudur, demek yanlıştır ve bu millete yapılacak en büyük haksızlıktır.

Kimlik meselesiyle ilgili olarak bazıları da şunları ileri sürmektedirler: “Etnik mesele sonuçta bir hissetme meselesidir. Eğer bazı insanlar kendilerini farklı hissediyorlarsa ve “ Türk’üm ” demiyorlarsa demesinler. Bundan ne çıkar ? “Türkiyeliyim.” diyorsa öyle söylesinler. Bu, bütün tartışmayı bitirir...”

Mantıklı gibi görünse de bu düşünce ne yenidir ne de doğrudur. Yeni değildir, çünkü 1856 Islahat Fermanı sonrası Osmanlı Devleti de buna benzer bir anlayışla “Osmanlılık” düşüncesi üzerine bir siyasi birlik çabası içine girmiştir. Hatta bu uygulama, o dönemin çok dinli, çok kültürlü ve çok dilli yapısında oldukça gerçekçi bir çözüm gibi gözüküyordu. Ancak 1900’lü yıllara gelindiğinde görülmüştür ki “Osmanlılık” sadece “Türklüğü” önemsizleştirmeye çabalamaktan başka bir işe yaramamıştır.¹¹

“Osmanlılık”, “Türklük” kavramını zayıflatıp geriletmiş gibi devletin yıkılışını da durduramamıştır. Osmanlı Devleti’ndeki hiçbir ayrılıkçı grup, “Osmanlılık” uğruna ayrılıkçı istek ve emellerinden vazgeçmemiştir.

Ayrıca bizler 1970’li yıllarda “Türk’üm” demekten kaçınan bölücülerin, Türk düşmanlarının kullandığı terimin “Türkiyelilik” olduğunu ve bu tanımın da “Türk” ve “Türklük” kavramlarının içini boşaltmaya yönelik bir adım olduğunu çok iyi biliyoruz. “Türkiyelilik” tanımı bize birleştiricilikten daha çok bölücülüğü çağırıyor.

“Türkiyelilik” kavramı doğru da değildir. Çünkü coğrafi bir temelden hareket ediyor ve bir kimlik tanımı olarak tam bir anlam ifade etmiyor. Kaldı ki “Türkiyelilik” kavramından sadece toprak olarak bir anlam çıkarmak da tartışılabilir bir konudur. Çünkü vatan olarak kabul edilen toprak parçası, aslında üzerinde yaşayanlarla bir anlam ifade eder. Mesela atalarımız Orta Asya’dan Anadolu’ya gelmeselerdi biz bugün Anadolu’ya değil, Orta Asya’da bir yere belki Türkiye diyecektik. Atalarımız, mesela topluca Balkanlarda olsalardı, belki de Türkiye orası

olacaktı. Demek istediğimiz şu: Aslında Türkiyelilik kavramı Türklük kavramını da içerir. Anadolu'da Türkler olduğu için buraya Türkiye denilmiştir. Bir coğrafyayı benimsemek; ama o coğrafyada yaşayan hâkim unsuru benimsememek kolay açıklanabilir bir durum değildir. Nasıl oluyor da Fransa'da yaşayan İngiliz asıllı Breton'a, Arap asıllı Kuzey Afrikalıya, Kelte, Vietnamlıya, zenciye kimlik olarak Fransız diyoruz da Türkiye'de yaşayanlara Türk diyemiyoruz, Türkiyeli diyoruz ? Bu iyi niyetle açıklanabilecek bir yaklaşım değildir.

"Türkiyelilik" bilinçli ve kasıtlı olarak "Türklük" kavramını yıpratarak ülkenin siyasi ve coğrafi bütünlüğünü parçalamaya çalışan bölücülerin uzun süredir yapmaya çalıştıkları bir faaliyettir. Ayrıca "Türkiyeliyim" demek özellikle kimlik meselesini kaşıyan bölücülerin tatmin olacağı bir durum da değildir. Arkasından başka istekler de mutlaka gelecektir.

Nitekim başka istekler geliyor da. Biz her ne kadar görmezden ve duymazdan gelmeye çalışsak da bazı bölücü istekler yüksek sesle hem bölücüler hem de onlara destek verenlerce dile getirilmeye başlandı bile.

Bu isteklerden biri, Anayasa'yı değiştirme ve Türkiye'ye federal bir sistem önermedir. Demokrasi ve insan hakları adına bölücülük yapanlar diyorlar ki: "Kürt asıllı milletvekili, bakan, bürokrat olması yetmez. Bunlar kendilerine Kürt milletvekili, Kürt bakan, Kürt bürokrat diyebilmeliler. Bunun için de Anayasa değiştirilmeli ve oraya 'Türkiye Türklerden ve Kürtlerden oluşur.' anlamına gelecek, federal yapıya geçişi sağlayacak ifadeler konulmalıdır¹²." Bu ifadelerden sonra başka bir şey söylemeye gerek var mıdır? Bu istekler, ülkeyi parçalamaya, üniter Türkiye Cumhuriyeti'ni yıkma ve yerine federal bir sistem getirme istekleridir.

Bir de bu tür iddiaları ileri sürenlerin kafalarında ve ifadelerinde Türkiye'de yaşayan Kürtlerin sayısının 15 - 20 milyon gibi, olduğundan çok fazla gösterme temayülü görülmektedir. Bu, her türlü bilimsel dayanaktan yoksun, propaganda amaçlı bir ifadedir. Hiçbir bilimsel temele dayanmayan bu ifadenin kaynağı, bu yazımızda açıkladığımız millî bütünlüğü parçalamak için çaba gösteren AB'nin 6 Ekim 2004 tarihli İlerleme Raporu'dur.¹³ Burada ifade edilen söz konusu rakam da tamamen mesnetsizdir.

Bilindiği gibi Türkiye'de insanların hangi etnik kökenden geldiği sorularak yapılan nüfus sayımı 1965'te gerçekleştirilmiştir. 1965 seçimlerinde kendisinin Kürt kökeninden geldiğini söyleyenlerin sayısı yaklaşık 2,3 milyondur¹⁴.

Bu sayıyı projeksiyonla bugün 7-8 milyon olarak söyleyenler vardır. Bu rakam daha mantıklı görünmektedir. Nitekim Ali Tayyar Önder'in yaptığı bir etnik dağılım araştırmasında ABD'deki dünya dilleri kuruluşunun (Languages of the World) raporu esas alınarak Türkiye'deki Kürtlerin sayısı genel nüfusun % 8.36'sı ve 5 milyon 852 bin¹⁵ olarak verilmiştir.

Bu konudaki bir başka rakam da Avrupa Komisyonunun verileridir. Avrupa Komisyonu 2005 yılı Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleştirdiği ve Eylül 2005'te

yayımladığı, “ Eurobarometer - Europeans and Languages ” başlıklı bir “konuşulan dil” araştırması yapmıştır. 15 yaş ve üzerindeki 29.328 kişi ile görüşülerek gerçekleştirilen bu ankette Türkiye de yer almıştır. Bu ankette Türkiye’de ana dili olarak Türkçeyi gösterenlerin oranı % 93’tür. Türkiye’de ana dili olarak Türkçe dışında bir dil gösterenlerin oranı ise % 9’dur. Aradaki %2’lik fark bazılarının hem Türkçeyi hem de Türkçe dışında bir dili ana dili olarak işaretlemelerinden kaynaklanmaktadır. Yine aynı ankette Türkçeyi yabancı dil olarak ifade edenlerin oranı % 6’dır¹⁶.

Meselenin bir başka temel yanlışı da Türkiye’deki bütün Kürt asıllıların bir federal sistemi istediği ve hepsinin etnik ayrımcılığı kabullendiği şeklindeki bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım da son derece yanlıştır. Elbette ki son zamanlarda özellikle bölücü terör örgütü baskılarıyla bölgede bölücülere bir eğilim var gibi gözükmektedir. Ancak biz biliyoruz ki, o bölgedeki kardeşlerimizin çok büyük bir kısmının Türk üst kimliği ile bir problemi yoktur. Kendi hâllerine ve kendi kanaatlerine bırakılsalar, binlerce yıldır birlikte yaşadıklarını, ortak inanç birliğine sahip olduklarını; evlenme, doğum, ölüm ve diğer kültür motiflerinin bölgesel farklılıklar dışında büyük oranda aynı olduğunu, bölgenin geri kalmışlığının Anadolu’nun genel ihmalinin ve coğrafi şartlarının zorluğunun bir sonucu olduğunu bildiklerini ve Türk üst kimliği ile yaşamaktan rahatsız olmadıklarını göstereceklerdir.

Bölücülerin ısrarla sarıldıkları dil meselesi görüldüğü gibi değildir. Ayrıca günümüzde ne etnik kökenin ne de konuşulan dilin her durumda kimlik belirleyici unsur olmadığı da açıktır. Yukarıda verdiğimiz Avrupa Komisyonunun anketi bunu açıkça ortaya koymaktadır. Elbette bölgede Türkçeden farklı bir konuşma vardır. Türkler de bu konuşmayı anlamamaktadır. Ancak Türkiye, Irak, İran, Suriye coğrafyasında yaşayan ve kendilerine “Kürt” diyen gruplar o kadar farklı biçimlerde konuşmaktadırlar ki birbirlerini ancak tercüman aracılığı ile anlayabilmektedirler. Amacımız “Kürtçe bir dildir.” değildir tartışmasına girmek değildir. Bölgede konuşulan dilleri anlamamanın yaygın olduğunu, belirtmek ve bir tek dil meselesini ayrımcı unsur olarak ileri sürmenin yanlışığını belirtmek istedim.

Masum bir istek gibi görünmekle birlikte çok tehlikeli gördüğümüz bir durumundan da bahsedelim. Kendilerine “liberal” denilen ve yazıp söyledikleriyle millî değerleri yıpratmaya yönelik faaliyetlerde bulunan bazı şahısların masumane ve tehlikesiz gibi görünen isteklerine de dikkat etmek zorundayız. Bunların bazıları diyorlar ki: “ Biz Kürt değiliz ancak, bir Kürd’ün ben Kürd’üm demesi ve Anayasa’da Kürt adının Türk adıyla birlikte geçmesi bizi rahatsız etmez. Bu, bir hissetme meselesidir. Kürtler kendilerini öyle rahat hissedeceklerse, bir Türk olarak buna karşı çıkmanın anlamı ve gereği yoktur. Bir veya birçok kişinin Kürt asıllı olarak devletle bürokraside veya iş hayatında önemli yerlere gelmesi artık onlar için çok şey ifade etmiyor. Onlar kendilerini daha garantili bir durumda

görmek istiyorlar. Bırakalım nasıl istiyorlarsa öyle yapılsın. Bu insanları zorla Türk yapmanın, Türk saymanın ne anlamı var?...”

Hemen söyleyelim ki Türklerin Kürtleri Türk yapma gibi hiç de bilimsel olmayan ve mümkün olmayan bir çabası ve isteği yoktur. Dünyada zaten sayı olarak yeteri kadar Türk vardır. Toplamı 300 milyonu bulan Türk varlığına, 7 - 8 milyon insanın daha katılması veya katılmaması pek bir şeyi değiştirmez. Ayrıca hiç kimse sonradan bir başka etnik gruba katılamaz ve istese de ondan çıkamaz. Sonuçta bu, bir hissetme meselesidir. Birey kendini hangi gruba dâhil hissediyorsa elbette o grubun içinde sayılmalıdır. Ancak bu görüşleri savunanların ileriye, bugün federal yapıyı isteyen bölücülerin, “Federal yapıyı denedik, yürütemedik. Biz ayrı bir devlet istiyoruz.” demeleri hâlinde ne olacağını da düşünmeleri gerekir. Nitekim ülke o noktaya getirilmiştir.

Son bir yıldır siyasi otorite tarafından “Kürt açılımı” adı ile yeni bir proje başlatılmıştır. Özellikle Habur kapısından girişte birer millî kahraman edasıyla karşılanan, bölücü örgüt üniformaları ile ve zafer işaretleri yaparak sınırdan giren bölücüler âdeta ayaklarına yargıçlar götürülerek hemen yargılanmış ve serbest bırakılmışlardır. Ancak bu uygulamaların Türk kamuoyunda yarattığı infial üzerine, açılımın adını değiştirerek “demokratik açılım” veya “millî birlik projesi” denilmeye başlanmıştır. Bu açılımın bir devlet politikası olduğu ifade edilmekte ve buna her kesimin destek vermesi istenmektedir. Oysa bu projeye siyasi muhalefet destek vermemiştir. Bu proje mevcut siyasi irade ile, bölücülerin TBMM’de temsilciliğini yapar konumdaki bir siyasi partinin projesi olarak gözükmemektedir. Bu açılım projesi ülkemizdeki kamplaşmayı arttırmış ve bölücülerin daha pervasız hareket etmelerine zemin hazırlamıştır. Açılım ile geline nokta “Türk’üm” demek mahcubiyet ve neredeyse suç olarak algılanmaya başlanmıştır.

Türkiye’de bölücü terörünün siyasi amacı; silahla propaganda yapmak, devlet otoritesini zafiyete uğratmak, devletten tavizler kopararak bölücü siyasetin önünü açmaktır. Bu konu ABD ve AB üyesi veya olamayan Avrupa ülkeleri tarafından da desteklenmiş ve Türkiye’nin aleyhine kullanılmıştır.

Açılım konusunun son zamanlarda çözüm adı altında ve tarihî fırsat olarak değerlendirilerek gündeme getirilmesinde ve bunda sonuç almak için acele edilmesinde, Irak’tan askerlerini çekmeye başlayan ABD başta olmak üzere, dış güçlerin etkisi olduğu da bir gerçektir.

Açılımla Türkiye’nin yapısı ve anlayışı değiştirilmeye çalışılmaktadır. Ama unutmamak gerekir ki, Türkiye Cumhuriyeti, ulus devlet, üniter devlet, laik devlet esasına göre kurulmuştur. Bu konular Anayasa’nın değiştirilemez maddeleri ile de pekiştirilmiştir. Bugün açılımdan cesaret alan ve bunu bir fırsat olarak değerlendiren bölücülerin isteklerinin havalarda uçtuğu bir ortama gelinmiştir: “Özerklik” tartışmaları başlatılmıştır. “yerel parlamento” istekleri, “yerel bayrak” arzuları açık açık resmî yetkililerce ifade edilmektedir. Önceleri ancak yurt dışında yayın yapan bölücü televizyon kanallarında, terörist ve bölücüler tara-

findan dile getirilen bu istekler, şimdi Türkiye’de, Türk televizyon kanallarından ve resmî yetkililer tarafından ifade edilmektedir.

Etnik temelde siyaset yapmak ve çözümü etnik temelde aramak birleştirici değil, ayrıştırıcı olur. Nitekim öyle de olmaktadır. Görünen açılım sürecinin, birleşmeyi, bütünleşmeyi değil, ayrışmayı, parçalanmayı körüklemekte olduğudur. Ülke hızla bu yola sürüklenmektedir.

Referandum tartışmalarının şiddetlenerek sürdüğü 2010 Ağustos ayı ortalarında bazı gazetelerde devletimizin bölücü katil Abdullah Öcalan ile anlaştığı, bu anlaşmanın sonunda bölücü terör örgütünün referandum süreci sonuna kadar, hükûmete referandumda puan kazandırmak için, bir “pazarlık” sonucu kanlı saldırılarını durdurduğu yönünde haberler çıktı. Siyasi irade bu haberleri yalanlamadı. Üstelik 16.8.2010’da Azerbaycan’a giden Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün uçakta yaptığı açıklamada “Terörle mücadele konusunda devlet terörü bitirmek için her yöntemi dener.” sözü, bazılarınca böyle bir görüşmeyi doğrular bir ifade olarak değerlendirildi. Gerçekten de bu karardan sonra terör faaliyetleri birdenbire kesildi. Hemen o günlerde bölücü terör örgütünün liderlerinden Karayılan, “tek taraflı eylemleri durdurma” kararının hükûmet ile Öcalan arasında sağlanan temaslar sonucu alındığını gazetelere açıkladı.

Karayılan, ateşkesin devlet içersinden bazı yetkililerin Öcalan’la sağlanan temasların ardından geliştiğini belirtti ve “Artık açıklanmasında bir sakınca görmediğimiz diğer önemli bir gelişme de devletin, önderliğimizle geliştirdiği diyalog temelinde ateşkes talebinde bulunmasıdır. Aslında önderliğimiz aradan çekilmişti ancak, talep üzerine yeniden devreye girerek çağrılarını ve devletten doğru gelen istemi de dikkate alarak bir kez daha barışa şans tanınması için hareketimize bir mesaj gönderdi.” diye açıklamalarda bulundu¹⁷. Bu açıklamalardan sonra referandum konusunda sandığa gitmeyeceklerini açıklayan Ahmet Türk bazı şartlarla referandumda hükûmeti destekleyebileceklerini açıkladı. İktidar partisinin İnternet sitesinde “partiden ve hükûmetten hiç kimsenin böyle bir görüşme yapmadığı” şeklinde bir açıklama yapıldı. O da kamuoyunu tatmin etmedi. Siyasi irade referandumu boykot ederek bölge halkının sandığa gitmeyeceğini açıklayan bölücü örgüt üyeleri ve onunla adeta iş birliği hâlinde hareket eden siyasi parti ile “anlaşarak” onların oylarını da almak için böyle bir girişimin içinde olduğu şeklinde değerlendirmeler yapıldı.

Siyasi iradenin küçük veya büyük hesaplar yaparak, 40 bin insanımızın hayatını kaybetmesine yol açan eli kanlı terör örgütü ile anlaşmış bir intiba vermesi bile, bu ülke ve bu millete yapılabilecek en büyük kötülük olur. Böyle bir politika, “ver kurtul” politikasıdır ve terör örgütünün ve bölücülerin isteklerinin kabul edilmesi anlamına gelir. Bu politika 25 yıldır verilen mücadeleyi ve akan kanları inkâr etmek politikasıdır. Böyle bir durum, şehitlerimizin ruhlarını incitir; halkımızı rencide eder; bölücü teröristlere ve onların destekçilerine cesaret verir ve ülkenin bölünmesini, milletin kamplaşmasını hızlandırır.

Son zamanlarda bu endişe halkımızı öncelikli olarak meşgul eden bir mesele olmuştur. Zira ülkemizde iç ve dış bölücü mihrakların, bugüne kadar çıkarmakta başarılı olmadıkları bir etnik çatışma tehlikesi bugün hepimizi daha çok endişelendirmektedir. Açılımın ve “pazarlık” benzeri anlaşmaların bölücülerin beklentilerini karşılamaşının mümkün olamayacağı anlaşıldığında, “teröristler” ve “bölücüler” daha da radikalleşecekler ve bu durum terörün, son günlerde olduğu gibi, yeniden tırmanmasına yol açacaktır.

Biz biliyoruz ki, sosyal olaylar her zaman planlandığı gibi gelişmez. Son zamanlarda bütünlüğümüz konusunda önemli olumsuz gelişmeler yaşansa da ümitsiz olmamak gerekir.

Millî bütünlüğümüze yönelen tehlikelere karşı koyabilmenin yolu millî değerlerimize sahip çıkmaktan, onları yozlaştırma çabalarından korumaktan geçer. Bir yandan dilimize, tarihimize, kültürümüze; millî değerlerimize daha çok sahip çıkmalıyız. Diğer yandan halkımıza bölücülerini, onların destekçilerini ve nihai emellerini çok iyi anlatabilmeliyiz. Ancak böyle bir tavır emperyalistlerin oyunlarını bozabilir. ■

¹ Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, 3. Basım, Ankara, 1984, s. 173.

² *Texe Marrs, Uluslararası Güç Odakları, s.103.*

³ *Gözcü* gazetesi, 23.11.2005.

⁴ *ag* gazete, 23.11.2005

⁵ *ag* gazete, 23.11.2005.

⁶ Hadi Uluengin, *Hürriyet* gazetesi, 10.12.2005.

⁷ Oktay Gönensin, *Vatan* gazetesi, 6.12.2005.

⁸ Özdemir İnce, *Hürriyet* gazetesi,10.12.2005.

⁹ *Yeni Şafak* gazetesi, 27.12.05.

¹⁰ Kadri Kemal Kop, *Atatürk Diyarbakır'da*, 1938, s. 4.

¹¹ Teke Tek prog., *Atv*, 15.12.2005.

¹² Özdemir İnce, *Hürriyet* gazetesi, 3.12.2005.

¹³ Teke Tek programı, *Atv*,15.12.2005.

¹⁴ Ali Tayyar Önder, *Türkiye'nin Etnik Yapısı*, Ankara, 2005,s.59.

¹⁵ Ali Tayyar Önder, *Türkiye'nin Etnik Yapısı*, Ankara, 2005, s.24.

¹⁶ Eurobarometer – European Commission – *Europeans and Languages*-Publication: September 2005.

¹⁷ *Vatan* gazetesi,18.8.2010.